

Poziv odgovornim za ustrežnejše socialne politike in ustrežnejšo obravnavo nekaterih marginaliziranih skupin v Ljubljani

V zadnjem desetletju se Mestna občina Ljubljana zaradi poglobljanja družbene neenakosti sooča s porastom ranljivih oseb, ki se zaradi različnih razlogov zadržujejo na javnih površinah. V tem času se je brezdomstvo v Ljubljani povečalo, z njim se soočajo vse bolj raznolike skupine prebivalstva, obstoječi programi pa bolj kot ne delujejo pri polnih kapacitetah. Obenem se je namesto naslavljanja vzrokov za porast in razvijanja ustreznih socialnih politik, ki bi poskrbele, da do brezdomstva sploh ne pride, v javnem diskurzu uveljavilo stališče, da brezdomstvo ni težava prizadetih, ki jih je treba ustrezno podpreti, temveč da so te osebe, v kolikor se zadržujejo na ulici, moteč faktor za okolico, ki ga je treba pregnati z represijo.

Kljub vrsti programov, ki jih MOL sofinancira v okviru socialnega varstva, tak pogled zakriva neuspešne mestne in državne politike na področju zaščite in podpore najbolj ranljivim posameznikom, ki zaradi kompleksnih problemov ne spadajo v nobenega od obstoječih institucionalnih ali nevladnih podpornih programov ter tako ostajajo na javnih površinah, brez možnosti umika. V MOL pa se vse temeljiteje izvaja različne ukrepe, ki sistemu odvečne prebivalke in prebivalce mesta izrivajo iz javnih površin. To ima za posledico njihovo koncentracijo in marginalizacijo na določenih mestnih točkah, ki se zaradi preganjanja nenehno spreminjajo. Ko se je zrušilo stavbe oziroma gentrificiralo območja, kjer so stali objekt avtošole nasproti ZD Metelkova, Kolizej, Cukrarna, AT Rog in drugi, ki so zagotavljali skritost pred očmi javnosti, so se točke srečevanja začele pojavljati na vidnejših javnih površinah. S tem so nekateri ljudje postali očiten in moteč "socialni problem", zato se jih od tam neprestano preganja. Samo v zadnjih letih so se takšne "problematične" mestne točke vzpostavile v parku Tabor in pred Mercatorjem na Kotnikovi, kjer od decembra 2023 velja prepoved zadrževanja; v Miklošičevem parku in Tomanovem parku, ki je zaprt od oktobra 2024; v podhodu Ajdovščina, ki je zaprt od decembra 2025, v Plečnikovem in Linhartovem podhodu, od koder varnostniki odganjajo ljudi in preprečujejo njihovo zadrževanje, policija pa jih ves čas nadzoruje. V zadnjem času so zaradi prenove zaprta stranišča na železniški postaji, kot novi "problematični" točki pa se posledično vzpostavljata Navje in območje Zupančičeve jame. To že nekaj časa velja tudi za AKC Metelkova mesto.

Del mesta, kjer se nahaja AKC Metelkova mesto, je bolj obremenjen tudi zato, ker je v bližnjem ZD Metelkova edini substitucijski program, ki sprejema uporabnike iz MOL, pa tudi

iz bližnjih krajev, kot so Domžale, Kamnik in Litija. Kljub številnim pozivom - tudi dela strokovne javnosti na področju zasvojenosti -, naj se program razprši na lokalne zdravstvene domove in s tem decentralizira zdravljenje s substitucijo, občina načrtuje gradnjo novega zdravstvenega centra na Metelkovi, kjer naj bi se program centralizirano izvajal naprej. Ob vprašanjih, kako bo MOL ob tem naslovlila zbiranje uporabnikov v soseski, ta odgovarja, da bo ob stavbi načrtovan park. Nejasno je, kako bo MOL zagotovila, da bo park zaživel kot odprta scena, predvidevamo pa, da tudi v najboljšem primeru ne bo rešil vseh težav. Podobno velja za novo zavetišče na Poljanah, ki bo zaradi svoje velikosti pomenilo še eno koncentracijo "socialnih problemov" v določenem delu mesta, kar poleg strokovnih pomislekov o ustreznosti takšnih programov zna pripeljati do novih pritožb sosedov.

MOL sicer podpira več prepotrebnih programov nevladnih organizacij v mestu, vključno z okrepljenim terenskim delom. A ti ne morejo ustrezno nasloviti zaostrene situacije v mestu, v katerem ni dostopnih stanovanjskih in drugih kapacitet, ki bi omogočale preživljanje časa. Ker obenem javni prostori postajajo vse bolj negostoljubni, se brezdomne osebe v vse večjem številu zbirajo tudi na področju AKC Metelkova mesto. Tak pristop ne izboljšuje razmer za nikogar. Še več, z izrinjanjem brezdomnih in uporabnikov psihoaktivnih snovi z javnih površin v centru mesta se ustvarja vtis, da MOL del te populacije namerno usmerja v AKC Metelkova mesto in se tako izogiba odgovornosti za nastalo "odprto sceno", namesto da bi se lotila sistemskega, dolgoročnega in strokovno utemeljenega reševanja problematike na območju cele Ljubljane.

AKC Metelkova mesto ni prostor, namenjen podpori in reševanju problemov te populacije. Prej zanje predstavlja dodatno tvegano okolje - v njej ni socialnih programov z usposobljenim osebjem, niti znotraj cone ni infrastrukture za varno uporabo drog, kar uporabnike spravlja v nevaren položaj, velika koncentracija ljudi na majhnem območju pa vodi v medsebojne konflikte in nasilne situacije. Terensko delo, ki ga na območju AKC Metelkova mesto izvajamo različne nevladne organizacije, je sicer ključnega pomena za stik z uporabniki in razumevanje njihovih potreb ter pogosto predstavlja prvo vstopno točko v mrežo pomoči. Vendar v trenutnem obsegu in obliki ne zadošča in ne more odgovoriti na kompleksne potrebe uporabnikov. Dodatno je stanje zaostril nov Zakon o varstvu javnega reda in miru, ki uvaja tri do petnajstkrat višje kazni za prenočevanje na javnem kraju ali drugih dostopnih prostorih, ki temu niso namenjeni, medtem ko je Finančna uprava (Furs) po novem letu na podlagi Zakona o nujnih ukrepih za zagotavljanje javne varnosti (ZNUZJV, ti. Šutarjevega zakona) začela sistematično izdajati sklepe o izvršbi dolžnikom, ki imajo v zadnjih dveh letih vsaj tri neplačane prekrškovne terjatve. Ker pri tem lahko poseže tudi v denarno socialno pomoč, ki je bila prej zakonsko zaščitena in nedotakljiva, pričakujemo

poslabšanje položaja najranljivejših v mestu, zaradi povečane socialne ogroženosti pa tudi več prekrškov in kaznivih dejanj, ki bodo izhajala iz nuje.

Razglasitev varnostno tveganega območja na območju AKC Metelkova mesto, ki omogoča še bolj represiven pristop, ni rešitev. Da bi dejansko naslovili vse slabšo socialno situacijo v mestu, mora reševanje problematike postati celostno, usklajeno z vsemi vpletenimi, spremembe pa se morajo medsebojno podpirati. Potrebni je več programov, ki so tudi integrirani in večplastno obravnavajo brezdomstvo, zmanjševanje škode na področju nedovoljenih drog, duševno zdravje, migracije, pa tudi mlade, katerih brezdomstvo v MOL v zadnjih letih narašča. Način, da se najprej prežene ljudi z večine javnih prostorov, šele nato pa uvaja njim namenjene prostore in programe zmanjševanja škode, ne rešuje težav, ampak jih zastruje.

Predstavniki organizacij, ki delujemo na področju zmanjševanja škode in brezdomstva, ter uporabnice in uporabniki AKC Metelkova mesto zato na Mestno občino Ljubljana, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvo za zdravje in Ministrstvo za solidarno prihodnost naslavljamo naslednje zahteve in pobude:

1. Vzpostavitev več nizkopražnih dnevnih centrov v različnih delih Ljubljane, specializiranih za raznolike skupine uporabnikov (mladi, ženske, gibalno ovirane osebe, osebe z intelektualnimi ovirami in druge specifične skupine).
2. Vzpostavitev nizko- oziroma »podpražnega« prostora, namenjenega uporabnikom psihoaktivnih substanc, zasnovanega tako, da omogoča soobstoj z lokalnim okoljem ter v katerem uporabniki niso izpostavljeni preganjanju s strani policije, redarstva ali varnostnih služb. Tak prostor je omogočen s strani MOL in ni območje prepuščeno samo sebi - vključuje strukturirane intervencije s strani NVO in pristojnih institucij, ki skrbijo za varnost uporabnikov, njihove intervencije pa ne temeljijo na represivnih pristopih.
3. Razvoj nizkopražnih namestitvenih programov (zavetišč) brez časovnih omejitev prihoda, ki omogočajo dostop kadarkoli tekom noči, ne glede na trenutno stanje posameznika, brez trajnih izključitev. Posebej izpostavljamo tudi potrebo po zavetiščih, ki omogočajo namestitev tujcem. Sem spadajo namestitveni programi, kjer uporabniki lahko ostanejo 24 ur dnevno.

4. Povečanje obsega in kapacitet programov nastanitvene podpore, ki so prilagojeni raznolikim potrebam ljudi, saj obstoječi programi ne zadoščajo dejanskim potrebam uporabnikov. Predvsem je nujno potreben nizkopražni program nastanitvene podpore za mlade.
5. Vzpostavitev ene same varne sobe za uporabo prepovedanih drog ni dovolj. Potrebe so bistveno večje; nujna je razpršenost tovrstnih storitev po mestu, da se preprečuje prisilna in umetna koncentracija marginaliziranih skupin na enem območju.
6. Nizkopražni dnevni centri naj se načrtujejo z dolgoročno vizijo, ki vključuje možnost vzpostavitve varnih sob in t. i. »mokrih sob« kot integriranih enot znotraj teh centrov.
7. Razpršitev metadonske ambulante, saj njena trenutna centralizacija predstavlja enega od dejavnikov, ki prispevajo h koncentraciji uporabnikov in krepitvi odprte scene. Alternativno oziroma dopolnilno predlagamo, da se centri za substitucijsko zdravljenje vzpostavijo tudi v zdravstvenih domovih v okoliških krajih in mestih ter v okviru četrtnih skupnosti, s čimer bi se zmanjšala prostorska koncentracija uporabnikov in izboljšala dostopnost storitev.
8. Na lokalni in državni ravni obstaja resno pomanjkanje mest za vključevanje v programe detoksifikacije in rehabilitacije, kar mnogim onemogoča pravočasen vstop v zdravljenje.
9. Povečanje števila kriznih in prehodnih nastanitev, saj so čakalne dobe trenutno predolge in ne sledijo nujnosti situacij, v katerih se posamezniki znajdejo. Poleg različnih življenjskih stisk, ki ljudi v mestu, kjer je vse manj dostopnih stanovanjskih kapacitet, potiskajo v brezdomnost, so kritični predvsem izhodi iz različnih institucionalnih namestitev (zapori, zavodi, bolnišnice), zaradi katerih se posamezniki in posameznice (tudi zelo mladi) znajdejo na cesti, saj umanjka celostna podpora.
10. Ohranjanje in krepitev financiranja kontinuiranega terenskega dela na različnih točkah v mestu ter zagotavljanje ustreznih pogojev za kadrovske pokritosti obstoječih in novih programov.

Našteti predlogi ne bodo čudežno rešili zatečenega stanja, ki nastaja več desetletij. Lahko pa pomenijo začetek izboljševanja situacije. Organizacije, ki delujemo na področju zmanjševanja škode, že leta pozivamo k različnim pristopom, ki bi kot sestavni deli mozaika

podpore lahko doprinesli k izboljševanju ne samo položaja sistemu odvečnih populacij v mestu, ampak sobivanja meščanov in meščank nasploh. Zato pozivamo odgovorne k nadaljevanju načrtovanja razvoja prepotrebne mreže programov, predvsem pa k posluhu za strokovne argumente in dejavnim korakom k razčlenitvi podpore za del marginaliziranih skupin, ki prebivajo v Ljubljani.

V Ljubljani, 13. 3. 2026

PODPISNIKI

Uporabnice in uporabniki AKC Metelkova mesto

Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice

Društvo za zmanjševanje škode zaradi drog Stigma

Slovensko združenje za zmanjševanje škodljivih posledic drog - DrogArt - socialno podjetje

Društvo Ključ - center za boj proti trgovanju z ljudmi

Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote

Šent - slovensko združenje za duševno zdravje

Zveza NVO na področju drog in zasvojenosti

Ambasada Rog

Amnesty International Slovenije

Center za slovensko književnost

Center za študij drog in zasvojenosti, Fakulteta za socialno delo, UL

Delavska svetovalnica

dr. Martina Vovk, direktorica Moderne galerije in Muzeja za sodobno umetnost Metelkova (MG+MSUM)

dr. Darja Zorc Maver, predstojnica oddelka za socialno pedagogiko, Pedagoška fakulteta, UL

Društvo Asociacija - društvo nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev na področju kulture in umetnosti

Društvo Kraken/ Festival FeKK

Društvo Legebitra

Društvo Sociopatija

Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja

Društvo ŠKUC

Društvo za nenasilno komunikacijo

Društvo za oživljanje zgodbe / Mednarodni festival animiranega filma Animateka

Feministični pevski zbor Z'borke
Kavarna SEM
Kolektiv Rosa
Maska Ljubljana
Mednarodni feministični in queerovski festival Rdeče zore
Mednarodni festival sodobnih umetnosti Mesto žensk
MENT Ljubljana
Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije
Mreža mlada ulica
Narodni muzej Slovenije
Program Sqvot
SCCA, Zavod za sodobno umetnost - Ljubljana
Simona Semenič
Sindikot Radia Študent
Slovenska kinoteka
Slovenski etnografski muzej
Slovensko združenje za cirkuško pedagogiko Cirkokrog
Strip Core
Športno društvo Tabor
Študentsko sociološko društvo Sociopatija
Uredništvo portala spol.si
Zavod TransAkcija
Zavod Utopija
Zavod za izobraževanje in kulturne dejavnosti Bob
Zavod za kulturo raznolikosti Open
Združenje za moč